O‘ZBEK XALQINING MILLIY URF-ODAT VA AN’ANALARINING YOSHLAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

ISMOILOV TURG‘UN XUSAN O‘G‘LI
Nizomiy Ganjaviy nomidagi O‘zMPU
Tarix fakulteti “Milliy g‘oya,
ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi”
yo‘nalishi 2-bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24240008

Annotatsiya. *Mazkur tezisda o‘zbek xalqining tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan milliy urf-odat va an’analarning yoshlar tarbiyasidagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligida milliy tarbiya tajribalaridan foydalanishning yoshlarning axloqiy, ijtimoiy va fuqarolik fazilatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *milliy urf-odat, an’ana, yoshlar tarbiyasi, oila, mahalla, milliy tarbiya, axloq, odob, avlodlar davomiyligi, ma’naviyat.*

KIRISH

Har bir xalqning ma’naviy qiyofasi uning tarixiy tajribasi, urf-odatlari, an’analari va turmush tarzida namoyon bo‘ladi. O‘zbek xalqining milliy tarbiya tizimi ham ko‘p asrlik tarixiy tajriba asosida shakllangan bo‘lib, unda insonparvarlik, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehmondo‘stlik, o‘zaro yordam, saxovat, mehnatsevarlik va hamjihatlik kabi qadriyatlar muhim o‘rin egallaydi. Ushbu an’analar yosh avlodning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim tarbiyaviy vositalardan biridir, milliy urf-odat va an’analarning eng muhim tarbiyaviy xususiyatlaridan biri ularning kundalik hayot bilan bevosita bog‘liqligidir. Yoshlar milliy qadriyatlarni faqat nazariy ma’lumot sifatida emas, balki oila va jamiyatdagi real munosabatlar orqali o‘zlashtiradilar. Masalan, oilada kattalarga salom berish, mehmonni hurmat qilish, qo‘ni-qo‘shnilar bilan yaxshi munosabatda bo‘lish, ehtiyojmand insonlarga yordam berish kabi xatti-harakatlar yoshlarning amaliy tajribasi orqali shakllanadi, o‘zbek xalqining tarbiyaviy an’analarida oila alohida o‘rin tutadi. Oila bolaning dastlabki ijtimoiy muhiti sifatida uning odobi, muomala madaniyati, mas’uliyat hissi va boshqa insonlarga munosabatini shakllantiradi. Oiladagi kattalarning shaxsiy namunasi yoshlar tarbiyasiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli milliy tarbiyaning samaradorligi ko‘p jihatdan oiladagi ma’naviy muhitga bog‘liq, milliy urf-odatlarning yana bir muhim jihati — avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy aloqani ta’minlashidir. Bobo va buvilarning hayotiy tajribasi, oilaviy hikoyalar, xalq og‘zaki ijodi namunalari, milliy hunarmandchilik va boshqa an’analar orqali yosh avlod o‘z tarixiy ildizlari bilan tanishadi. Bunday jarayon yoshlarning tarixiy xotirasini rivojlantirib, oila va jamiyat oldidagi mas’uliyatini anglashiga yordam beradi.

O‘zbek xalqining mahalla instituti ham yoshlar tarbiyasida muhim ijtimoiy muhit hisoblanadi. Mahalla aholining o‘zaro hamkorligi, qo‘ni-qo‘shnichilik munosabatlari va jamoaviy mas’uliyat tamoyillarini shakllantirishga xizmat qiladi. Yoshlarning mahalla hayotidagi turli tadbirlar, obodonlashtirish ishlari, xayriya tashabbuslari va jamoaviy loyihalarda ishtirok etishi ularda hamkorlik, mas’uliyat va ijtimoiy faollik ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Milliy an’analarning tarbiyaviy imkoniyatlari marosim va bayramlarda ham yaqqol namoyon bo‘ladi. Navro‘z, hashar, oilaviy marosimlar va boshqa xalq an’analarida hamjihatlik, saxovat, tabiatga hurmat va o‘zaro ko‘mak kabi tushunchalar aks etadi. Yoshlarning bunday jarayonlarda ishtirok etishi ularga milliy madaniyatning mazmunini amaliy ravishda anglash imkonini beradi.

Ayniqsa, Navro‘z bayrami xalqning tabiat bilan uyg‘unlik, yangilanish va hamjihatlik haqidagi qarashlarini ifodalovchi madaniy hodisalardan biridir. Bayram doirasidagi umumxalq hasharlari, keksalarni ziyorat qilish, ehtiyojmand oilalarga ko‘maklashish va turli jamoaviy tadbirlar yoshlar uchun amaliy tarbiya vositasi bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Milliy tarbiyada mehmondo‘stlik va qo‘ni-

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

qo‘shnichilik an’analari ham muhim ahamiyatga ega. Mehmonni hurmat qilish, qo‘shniga yordam berish, muammoli vaziyatlarda bir-birini qo‘llab-quvvatlash kabi odatlar yoshlarni ijtimoiy munosabatlarga tayyorlaydi. Bunday an’analar orqali yoshlar o‘z xatti-harakatlarining boshqa insonlarga ta’sirini tushunib boradilar.

Shuningdek, hashar an’anasi jamoaviy mehnat va o‘zaro yordamning o‘ziga xos shakli sifatida yoshlar tarbiyasida muhim o‘rin egallaydi. Birgalikda mehnat qilish jarayonida yoshlar jamoa manfaatini hisobga olish, o‘z vazifasini mas’uliyat bilan bajarish va umumiy maqsad yo‘lida hamkorlik qilish ko‘nikmalarini egallaydilar. Shu sababli milliy an’analarni zamonaviy ijtimoiy loyihalar bilan uyg‘unlashtirish tarbiyaviy jihatdan foydali bo‘lishi mumkin.

Milliy urf-odat va an’analarni yoshlar tarbiyasida qo‘llashda ularning mazmun-mohiyatini tushuntirish muhimdir. An’anani shunchaki takrorlash emas, balki uning ortidagi axloqiy va ijtimoiy ma’noni anglash tarbiya samaradorligini oshiradi. Masalan, kattalarga hurmat faqat tashqi muomala shakli emas, balki hayotiy tajribaga e’tibor, inson qadrini tan olish va avlodlar o‘rtasidagi muloqotni mustahkamlash vositasi sifatida tushuntirilishi mumkin.

Bunday faoliyatlarda yoshlarning o‘zlari faol ishtirok etishi maqsadga muvofiq. Ular o‘z oilasidagi qadimiy urf-odatlar haqida ma’lumot to‘plash, katta avlod vakillari bilan suhbatlashish, mahalla tarixini o‘rganish yoki milliy hunarmandchilik namunalarini o‘rganish orqali milliy madaniyatni chuqurroq anglashlari mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek xalqining milliy urf-odat va an’analari yoshlarning axloqiy, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishida muhim tarbiyaviy resurs hisoblanadi. Oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligida milliy tarbiya tajribalaridan oqilona foydalanish yoshlarning tarixiy xotirasi, ijtimoiy mas’uliyati, o‘zaro hurmat va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Milliy an’analarni zamonaviy ta’lim va tarbiya metodlari bilan uyg‘unlashtirish esa ularning yoshlar hayotidagi ahamiyatini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
4. Quronov M. Milliy tarbiya. – Toshkent: Ma’naviyat, 2007.
5. Mahmudov O. O‘zbek xalqining an’analari va tarbiya masalalari. – Toshkent: Fan, 2010.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.